

Sygn. akt II CSK 648/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 października 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Irena Gromska-Szuster (przewodniczący)

SSN Jan Górowski (sprawozdawca)

SSN Barbara Myszka

w sprawie z powództwa Parafii Rzymskokatolickiej [...] przeciwko Agencji Nieruchomości Rolnych w Warszawie oraz Skarbowi Państwa - Dyrektorowi Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w P., Wojewodzie [...] i Staroście L. o zapłatę, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 28 października 2015 r., skargi kasacyjnej strony powodowej od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 5 marca 2014 r.,

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

W pozwie z dnia 12 lipca 2011 r. powódka Parafia [...] domagała się przyznania od pozwanej Agencji Nieruchomości Rolnych - Oddział Terenowy w P. na jej rzecz nieruchomości zamiennych za nieruchomości powódki przejęte przez Skarb Państwa objęte księgami wieczystymi D. tom V karta 199, oraz D. tom V karta 186, stanowiące obecnie działki wymienione w załącznikach synchronizacyjnych nr 1 i 2 o łącznej powierzchni 86,1879 ha i w tym celu zobowiązania Agencji Nieruchomości Rolnych do wskazania odpowiednich nieruchomości zamiennych. Poza tym, jako roszczenia ewentualne powódka ostatecznie zgłosiła:

1. o przyznanie od pozwanego - Skarbu Państwa - Dyrektora Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w P. lub Starosty L. na rzecz powódki nieruchomości zamiennych w zamian za przejęte nieruchomości i w tym celu zobowiązanie pozwanego Skarbu Państwa - Dyrektora Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w P. oraz Starosty L. do wskazania odpowiednich nieruchomości zamiennych;
2. o zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa - Starosty L. na jej rzecz kwoty 1 600 000 zł z odsetkami ustawowymi od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty tytułem odszkodowania za przejęte nieruchomości.

Wyrokiem częściowym z dnia 2 października 2013 r. Sąd Okręgowy oddalił powództwo „w zakresie żądania dotyczącego nieruchomości o powierzchni przekraczającej 21,74 ha (o których mowa w pkt 4 Ugody zawartej w dniu 08 stycznia 1997 roku przed Komisją Majątkową)”.

Ustalił, że Parafia [...] posiadała nieruchomości zapisane w księgach wieczystych D. tom V karta 199 o pow. 105,2020 ha oraz D. tom V karta 186 o pow. 6,5940 ha. Nieruchomości uwidocznione w księdze wieczystej D. tom V karta 199 zapisano po jej zamknięciu w księdze wieczystej nr [...]. Były one ujawnione w tych księgach jako własność Katolickiej Gminy Kościelnej w D. Na podstawie protokołu przejęcia na rzecz Państwa nieruchomości ziemskiej D. Tom V karta 199 z dnia 17 października 1951 r., oraz protokołu przejęcia na rzecz Państwa nieruchomości ziemskiej D. tom V karta 186 z dnia 17 kwietnia 1950 r., a także

orzeczenia Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w L. z dnia 11 czerwca 1958 r. oraz orzeczenia Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w P. z dnia 14 sierpnia 1958 r., na rzecz Skarbu Państwa przejęto cały obszar objęty księgą wieczystą D. tom V karta 186 o pow. 6,5940 ha, oraz część obszaru z księgi wieczystej D. tom V karta 199, pozostawiając w niej obszar 6,15 ha. Przejęcie nastąpiło na podstawie ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz.U. Nr 9, poz. 87). Następnie przejęcie to konwalidowano na podstawie ustawy z dnia 12 marca 1958 r. o sprzedaży państwowych nieruchomości rolnych oraz uporządkowaniu niektórych praw związanych z przeprowadzeniem reformy rolnej (Dz. U. Nr 58, poz. 348).

Decyzją Wojewody [...] z dnia 23 października 1996 r. stwierdzono przejście z mocy prawa własności nieruchomości stanowiących działki nr 135/4, 287, 337, 338, 288 oraz 135 o łącznej powierzchni 6,05 ha na rzecz powódki. Nieruchomości te objęto księgą wieczystą nr [...].

Wnioskiem z dnia 12 czerwca 1990 r. powódka wystąpiła do Komisji Majątkowej o wszczęcie postępowania regulacyjnego w sprawie przywrócenia własności nieruchomości o łącznej pow. 75,46 ha. w obrębie wsi D., dla której prowadzona jest księga wieczysta o numerze tom V karta 199 oraz karta 186 i odpowiadającym obecnie częściowo działkom ewidencyjnym objętym księgą wieczystą nr [...]. Wskazała, że nieruchomości te składają się z następujących działek: nr 67, 68 cz. dz.174, cz. dz. 2681. 138, dz. 173/11, 171. 174, 218, 219, 222, 224/6, 130, 136/3, 136/4, 139/1,72/1, 72/2, 72/3 i 123. W uzasadnieniu wniosku podniesiono, że proboszczowi pozostawiono parcele o łącznym obszarze 8,86 ha oraz budynek mieszkalny, budynki gospodarcze i parownik.

W toku postępowania regulacyjnego strony przed Komisją Majątkową w dniu 8 stycznia 1997 r. zawarły ugodę. Na jej podstawie przywrócono powódce własność nieruchomości oznaczonych jako działki nr 67 oraz 68, a także nr 136/3, 138, 519, 520 o łącznej powierzchni 21,1401. Ha. Poza tym przyznano jej nieruchomości zamienne oznaczone jako działki 1042/4 oraz 29/2, 28, 27/1, 19/4, 18/1, 11/5, 17/1, 7/6, 7/3, 4, 2, 1, 8/2 o łącznej pow. 32,1475 ha. Łącznie w wyniku

zawartej przed Komisją Majątkową ugody powódka uzyskała nieruchomości o powierzchni 53,2876 ha. W punkcie 4 ugody strony postanowiły: „ugoda niniejsza wyczerpuje roszczenia Wnioskodawcy zgłoszone w niniejszym postępowaniu regulacyjnym za wyjątkiem roszczenia o przyznanie zamiennych nieruchomości rolnych o pow. 21,74 ha”. Przedmiotem żądania powódki o zwrot upaństwowionych nieruchomości do Komisji Majątkowej z dnia 12 czerwca 1990 r. nie były działki: 141/1, 173/1, 173/2, 173/3, 173/4, 173/5, 173/6, 173/7, 173/8, 173/9, 173/10, 224/3, 224/5, 139/2.

W dniu 28 lutego 2011 r. Komisja Majątkowa zawiadomiła powódkę, że nie rozpatrzyła jej wniosku w pozostałej części.

W rozważaniach Sąd pierwszej instancji wyraził pogląd, że możliwość wystąpienia na drogę sądową z żądaniem zwrotu nieruchomości przejętych przez Skarb Państwa od kościelnych osób prawnych wprowadziła ustawa z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 18, poz. 89, dalej: „ustawa zmieniająca”) w art. 4 ust. 2 w zw. z art. 4 ust. 1. Zgodnie z art. 62 ust. 3 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (jedn. tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 1169, dalej: „ustawa”), wnioski o wszczęcie postępowania regulacyjnego można było zgłaszać w terminie 2 lat od dnia jej wejścia w życie, zaś roszczenia nie zgłoszone w tym terminie wygasły. Ostateczny termin na składanie wniosków został ustalony ustawą z dnia 11 października 1991 r. o zmianie ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 107, poz. 459, dalej „ustawa zmieniająca z 1991 r.”) na dzień 31 grudnia 1992 r. Termin ten ma charakter materialnoprawny, a skutkiem jego niedochowania jest wygaśnięcie roszczenia.

Uprzednio roszczenia te były rozpatrywane na podstawie art. 61 ustawy w drodze postępowania regulacyjnego prowadzonego przed Komisją Majątkową. Ustawą z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej zniesiono Komisję Majątkową z dniem 1 marca 2011 r. oraz uchylono art. 62 ustawy. Zgodnie z art. 4 ust. 1 ustawy zmieniającej, uczestnicy postępowań regulacyjnych, w których zespół

orzekający lub Komisja Majątkowa w jej pełnym składzie nie uzgodniły orzeczenia przed dniem wejścia w życie tej ustawy, mogli, w terminie 6 miesięcy od dnia otrzymania o tym pisemnego zawiadomienia, o którym mowa w art. 64 ust. 1 ustawy, wystąpić o podjęcie zawieszzonego postępowania sądowego lub administracyjnego, a jeżeli nie było ono wszczęte, wystąpić do sądu o zasądzenie roszczenia.

Sąd pierwszej instancji podniósł, że we wniosku o wszczęcie postępowania powódka zgłosiła roszczenia dotyczące nieruchomości o łącznej powierzchni 75,46 ha. Według jego oceny, dla ustalenia zakresu roszczeń powódki zasadnicze znaczenie miała treść zawartej przez strony ugody przed Komisją Majątkową. Jego zdaniem, w pkt 4 ugody strony uzgodniły, że wyczerpuje roszczenia powódki zgłoszone w postępowaniu regulacyjnym, za wyjątkiem roszczenia o przyznanie zamiennych nieruchomości rolnych o pow. 21,74 ha., niemniej roszczenia powódki zgłoszone w sprawie objęły nieruchomości o pow. 86,1879 ha

Stanął na stanowisku, że po upływie terminu do zgłoszenia roszczenia o zwrot wywłaszczonych nieruchomości (tj. po dniu 31 grudnia 1992 r.) parafia nie może domagać się skutecznie wszczęcia postępowania regulacyjnego i uznania jej roszczeń w zakresie przekraczającym roszczenia zgłoszone przed Komisją Majątkową. Skoro powódka nie zgłosiła Komisji Majątkowej swoich roszczeń dotyczących działek 141/1, 173/1, 173/2, 173/3, 173/4, 173/5, 173/6, 173/7, 173/8, 173/9, 173/10, 224/3, 224/5, 139/2 o łącznej pow. 10,7279 ha, to roszczenia te wygasły. Nie zostały one objęte ugodą, która dotyczyła 53,2876 ha gruntów i wskazywała na istnienie roszczeń powódki, co do nieruchomości o pow. 21,74 ha.

Sąd ten nie przychylił się do stanowiska powódki, w którym wskazała, że uгода zwarta przed Komisją Majątkową jest dotknięta wadą nieważności w zakresie oświadczenia zawartego w punkcie czwartym. Za niezasadne uznał twierdzenia powódki, że umocowanie proboszcza obejmowało jedynie przysporzenia na rzecz parafii, nie zaś zrzeczenia się roszczeń. Wskazał, że parafia, jako osoba prawna, działa przez uprawnione organy. Jego zdaniem, w obowiązującym stanie prawnym nie budzi wątpliwości pogląd, że powołanym do

bieżącego zarządu parafią, składania w jej imieniu oświadczeń woli i zaciągania zobowiązań jest proboszcz jako jej organ, co wynika wprost z art. 7 ust. 3 pkt 1 ustawy. Wyraził pogląd, że ograniczenia wynikające z prawa kanonicznego nie mają zastosowania, gdyż wynikają z wewnętrznego prawa Kościoła Katolickiego; prawo kanoniczne nie jest prawem powszechnie obowiązującym na terenie Rzeczypospolitej Polskiej. Złożenie przez proboszcza w imieniu parafii oświadczenia przekraczającego umocowanie udzielone mu przez zwierzchnika, wywołuje skutek jedynie na gruncie wewnętrznych stosunków, regulowanych przepisami prawa kanonicznego. Zapewnienie pewności obrotu podmiotom uczestniczącym w czynnościach prawnych z udziałem kościelnych osób prawnych (w tym przypadku parafii) wymaga natomiast przyjęcia, że organ występujący w imieniu parafii posiada umocowanie do działania w jej imieniu.

Apelację powódki od tego częściowego orzeczenia Sąd Apelacyjny oddalił wyrokiem z dnia 5 marca 2014 r. Podzielił ustalenia Sądu pierwszej instancji i jego argumentację prawną. Podniósł, że twierdzenia skarżącej zmierzały do wykazania, że w obecnym stanie prawnym dopuszczalne jest wystąpienie na drogę sądową z nowym roszczeniem, którego przedmiotem jest roszczenie regulacyjne dotąd niedochodzone. Wyraził jednak pogląd, że wprowadzone ustawą z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej postępowanie przed sądem w trybie procesowym, dotyczy roszczeń regulacyjnych zgłoszonych do dnia 31 grudnia 1992 r. Wynika to, jego zdaniem, z treści art. 4 ustawy zmieniającej, którego adresatami są „uczestnicy postępowań regulacyjnych”, a więc podmioty, które wcześniej wystąpiły z wnioskiem o dokonanie regulacji. Skoro roszczenia niezgłoszone w wyżej opisanym terminie wygasły i nie istniały, nie można ich było dochodzić począwszy od dnia 1 stycznia 1993 roku. Uchylenie art. 62 ustawy nie mogło przywrócić dopuszczalności dochodzenia roszczeń, które już nie istniały. Roszczenia te musiałyby być ponownie ustanowione normą prawną, jednak według jego oceny żaden przepis ustawy zmieniającej takiej treści nie zawiera. Wyraźnie wskazał, że nie podzielił odmiennego poglądu wyrażonego przez Naczelny Sąd Administracyjny w wyroku z dnia 17 lutego 2012 r. w sprawie I OSK 310/11 (LEX nr 1426423), na który powołuje się apelująca.

Jego zdaniem, wbrew stanowisku powódki obowiązywanie art. 61 i 63 ustawy nie stanowi argumentu dla przyjęcia tezy o możliwości wystąpienia przez kościelną osobę prawną z nowym żądaniem regulacji; w ustawie zmieniającej nie ustanowiono bowiem normy prawnej zezwalającej na wszczęcie nowego postępowania regulacyjnego, brak w niej uprawnień dla kościelnej osoby prawnej do złożenia żądania dokonania regulacji jeśli wcześniej nie wystąpiła ze stosownym wnioskiem kierowanym do Komisji Majątkowej. Wyraził pogląd, że art. 4 ustawy zmieniającej odnosi się wyłącznie do uczestników wcześniejszych postępowań i autorów żądań zgłoszonych przed 1993 r.

Jako nieuzasadniony ocenił także zarzut naruszenia art. 325 k.p.c., gdyż jego zdaniem sentencja zaskarżonego wyroku zawiera wszystkie elementy wymienione w tym unormowaniu i opisuje rozstrzygnięcie w sposób niepozostawiający wątpliwości, co do żądania nim objętego. Powołanie się w niej na inny dokument mający charakter dokumentu urzędowego, istotnego dla rozstrzygnięcia w niniejszym postępowaniu nie sprawia, że „sentencja jest niezrozumiała” jak to podniosła skarżąca. Wyraził pogląd, że treść zawartej w poprzednim postępowaniu ugody należy uwzględnić w dalszym toku sprawy, jakkolwiek nie będzie ona przesądzająca dla ewentualnego sposobu regulacji.

W skardze kasacyjnej skarżący zarzucił naruszenie art. 1 ustawy zmieniającej przez niezastosowanie tego przepisu i oparcie rozstrzygnięcia na podstawie uchylonego art. 62 ust. 3 ustawy; art. 61 ust. 1 pkt 2, 6 i 7 oraz art. 63 ust. 1 pkt 1 - 3 ustawy w zw. z art. 2 § 1 i 3 k.p.c. przez ich niewłaściwą wykładnię i uznanie, że kościelnej osobie prawnej nie przysługuje roszczenie regulacyjne, w sytuacji gdy nie było one zgłoszone do Komisji Majątkowej; art. 316 § 1 k.p.c. przez oparcie rozstrzygnięcia na podstawie przepisu nieobowiązującego w dacie orzekania. Wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W świetle uzasadnienia zarzutu naruszenia art. 316 k.p.c. jego zasadność była uzależniona w istocie od trafności zarzutów dotyczących naruszenia prawa materialnego.

Ustawa o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej wprowadziła w dziale IV, rozdziale 1 zawierającym przepisy przejściowe regulację spraw majątkowych Kościoła. W postępowaniu administracyjnym stwierdza się przejście na własność nieruchomości lub ich części na rzecz kościelnych osób prawnych, pozostających w ich władaniu w dniu wejścia jej w życie, a objętych hipoteką art. 60 ust 1 ustawy. Nabycie własności tych nieruchomości nastąpiło z mocy prawa, a wydana decyzja administracyjna ma charakter deklaratoryjny, tj. potwierdzający to uwłaszczenie.

Drugi sposób załatwienia spraw majątkowych Kościoła dotyczył nieruchomości utraconych przez Kościół w okresie władzy totalitarnej nie znajdujących się w jego posiadaniu i były one przedmiotem tzw. postępowania regulacyjnego, które prowadziła w pierwszej fazie Komisja Majątkowa, w zasadzie według kodeksu postępowania administracyjnego. Zgodnie z art. 62 ust 3 ustawy roszczenie nie zgłoszone w ciągu 2 lat od dnia jej wejścia w życie wygasło. Od początku obowiązywania ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, jeżeli organ ten nie zdołał uzgodnić treści orzeczenia, zawiadamiał o tym pisemnie członków postępowania regulacyjnego (art. 64 ust 1 ustawy). Zgodnie z art. 64 ust. 2 ustawy uczestnicy postępowania regulacyjnego mogli w terminie sześciu miesięcy od otrzymania tego zawiadomienia wystąpić do sądu o zasądzenie roszczenia, który przy rozpoznawaniu sprawy stosował zasady określone w art. 63 ust. 1-3 ustawy. W przypadku braku wystąpienia do sądu w tym okresie roszczenie wygasło. Z charakteru tych unormowań wynikało, że jeżeli nie został zachowany termin zawarty w art. 62 ust 3 ustawy, to już nie mogło zostać uwzględnione roszczenie, chociażby został zachowany termin zawarty w art. 64 ust 2 ustawy.

Tryb ten był rozwiązaniem niekonwencjonalnym, gdyż miał na celu naprawienie w możliwie koncyliacyjno-ugodowej formie historycznych pokrzywdzeń Kościoła w wymiarze majątkowym (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 1998 r., III CKN 483/97, Prok. i Pr.- wkł. 1998, nr 11-12, s. 34). Choć taki proces sądowy toczy się według kodeksu postępowania cywilnego, to wobec stosowania wprost przez sąd art. 63 ust. 1-3 ustawy stanowi on odmianę drugiego sposobu

regulowania spraw majątkowych Kościoła, czyli wbrew stanowisku zawartemu w skardze kasacyjnej, jest postępowaniem regulacyjnym.

Artykuł 64 ustawy został uchylony z dniem 1 lutego 2011 r. przez art. 1 ustawy zmieniającej. Należy więc zauważyć, że obowiązywał w tym samym okresie co art. 62 ust. 3 ustawy stanowiący, że wnioski o wszczęcie postępowania regulacyjnego zgłasza się w terminie 2 lat od jej wejścia w życie; roszczenia nie zgłoszone w tym terminie wygasają. Należy przypomnieć, że ustawa o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego weszła w życie z dniem ogłoszenia, tj. dnia 29 maja 1989 r., a więc na tej podstawie otwartym był termin do zgłaszania wniosków do dnia 29 maja 1991 r.

Dopiero w ustawie z dnia 11 października 1991 r. o zmianie ustawy o stosunku Państwa do kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, która weszła w życie 22 listopada 1991 r., a więc po upływie dwuletniego terminu skutkującego wygaśnięciem roszczeń, o jakim mowa była w art. 62 ust. 3 ustawy, w art. 2 ustawy zmieniającej z 1991 r. ustawodawca zawarł unormowanie, że wnioski o wszczęcie postępowania regulacyjnego, o którym mowa w art. w art. 62 ust. 3 ustawy mogą być zgłaszane w terminie do dnia 31 grudnia 1992 r. Jeśli więc wziąć pod uwagę, że do dnia 1 lutego 2011 r. obowiązywał art. 62 ust. 3 ustawy i od 22 listopada 1991 r. art. 2 ustawy zmieniającej z 1991 r., to zakładając racjonalność ustawodawcy, pomimo niejasności takiego unormowania należało przyjąć, że roszczenia Kościoła jednak nie wygasły z dniem 29 maja 1991 r.

Problem, czy po dniu 1 lutego 2011 r. kościelna osoba prawna miała możliwość wystąpić do sądu z nowym roszczeniem niezgłoszonym do Komisji Majątkowej mógłby być rozważany, gdyby zostało w sprawie przesądzone – czego brak - że na etapie postępowania przed Komisją Majątkową roszczenie to rzeczywiście nie zostało zgłoszone, a w każdym razie nie zostało objęte ugodą zawartą w dniu 8 stycznia 1997 r.

W powołanym w skardze kasacyjnej wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 8 czerwca 2011 r., K 3/09, (OTK-A 2011, nr 5, poz. poz. 39), między innymi zwrócono uwagę, że z analizy załącznika nr 3 do sprawozdania z działalności Komisji Majątkowej wynika, iż dopiero w trakcie postępowania regulacyjnego

decydowano o sposobie regulacji. Wniosek wskazywał nieruchomości podstawową (czyli znacjonalizowaną), a w drodze ugody lub w formie orzeczenia składu orzekającego Komisji podejmowano rozstrzygnięcie, czy przywrócić własność, przyznać nieruchomości zamienną, czy odszkodowanie. Trybunał zauważył, że w niektórych wypadkach w ramach jednej ugody, lub orzeczenia dochodziło do przywrócenia, przyznania nieruchomości zamiennej oraz przyznania odszkodowania. Podniósł, że unormowania dotyczące regulacji spraw majątkowych Kościoła miały na celu umożliwienie naprawienia szkód majątkowych wyrządzonych Kościołowi Katolickiemu, a następnie ich stosowanie miało się zakończyć. Stosowanie przepisów dotyczących postępowania regulacyjnego wydłużyło się jednak istotnie w stosunku do założenia ustawy.

Wniosek powódki do Komisji Majątkowej z dnia 12 czerwca 1990 r. określał żądanie zgodnie z § 11 zarządzenia Ministra – Szefa Urzędu Rady Ministrów z dnia 8 lutego 1990 r., w sprawie szczegółowego trybu postępowania regulacyjnego w przedmiocie przywrócenia osobom prawnym Kościoła Katolickiego własności nieruchomości lub ich części (M.P. Nr 5, poz. 39, ze zm.). Parafia domagała się w nim przywrócenia własności nieruchomości o łącznej pow. 75,46 ha składającej się ze ściśle określonych działek. W toku postępowania regulacyjnego przed Komisją Majątkową przedmiot tego postępowania musiał jednak ulec zmianie, co wynika z treści ugody zawartej w dniu 8 stycznia 1997 r.

W sprawie brak ustaleń, czy i kiedy zostało zgłoszone przed Komisją Majątkową żądanie przyznania nieruchomości zamiennych oraz ewentualnie żądanie odszkodowania. Z treści ugody zawartej przed tym organem z dnia 8 stycznia 1997 r. wynika jednak, że żądanie przyznania nieruchomości zamiennych było rozpoznawane przez Komisję Majątkową i objęte jej przedmiotem. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 27 kwietnia 2012 r, V CSK 207/11 (OSNC-ZD 2012, nr C, poz. 69), wskazał, że w postępowaniu wszczętym na podstawie art. 64 ust. 2 ustawy art. 321 § 1 k.p.c. nie ma zastosowania. Jego zastosowanie w postępowaniu regulacyjnym w sytuacji, w której zgłoszono żądanie przywrócenia własności, prowadziłoby do wniosku, że sąd może to żądanie tylko uwzględnić, albo tylko oddalić, a to oznacza zaprzeczenie celu, jakiemu to postępowanie ma służyć, a więc uregulowaniu spraw majątkowych Kościoła.

Tym bardziej, w okolicznościach sprawy należy ustalić, czy przedmiotu postępowania regulacyjnego nie określa zawarta przez strony ugoda z dnia 8 stycznia 1997 r. Wniosek bowiem odwoływał się do nieruchomości objętych księgami wieczystymi D. tom V karta 199, oraz D. tom V karta 186, czyli do całej nieruchomości podstawowej tj. znacjonalizowanej, a powódce w drodze tej ugody, zgodnie z żądaniem wniosku przywrócono tylko częściowo własność oznaczonych we wniosku działek, a także częściowo przyznano nieruchomości zamiennie. Z istoty swej regulacja w tej postaci może być odnoszona do powołanej we wniosku całej nieruchomości znacjonalizowanej, a nie do konkretnych działek, których domagano się zwrotu. Poza tym, skoro w ugodzie strony postanowiły, że wyczerpuje roszczenia wnioskodawcy zgłoszone w niniejszym postępowaniu regulacyjnym, z wyjątkiem roszczenia o przyznanie zamiennych nieruchomości rolnych o pow. 21,74 ha, to bez niezbędnych ustaleń i wykładni postanowień ugody nie sposób określić, czy jej przedmiotem nie była cała podstawowa znacjonalizowana nieruchomość, co oznaczałoby, że przedmiot postępowania przed Komisją Majątkową jest tożsamy z przedmiotem niniejszego postępowania sądowego.

W judykaturze wyjaśniono, że brak niezbędnych ustaleń uzasadnia zarzut naruszenia prawa materialnego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 stycznia 2012 r., II PK 117/11, LEX nr 1162677; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 sierpnia 1997 r., I CKN 261/97, niepubl; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 2004 r., I UK 119/04, niepubl., wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 czerwca 2001 r., III CKN 400/00, LEX nr 52360; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 maja 2008 r. II PK 316/07, OSNP 2009, nr 19-20, poz. 250 oraz z dnia 16 czerwca 2011 r., I PK 272/10, LEX nr 1001283). W orzeczeniach tych Sąd Najwyższy podkreślił, że naruszenie prawa materialnego następuje również w wypadku, gdy wyrok sądu nie zawiera ustaleń faktycznych odnoszących się do przesłanek stosowanej normy prawa materialnego.

W tym stanie rzeczy, na podstawie art 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzeczono, jak w sentencji.

kc

